

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

(повне найменування закладу вищої освіти)

Філологічний факультет Кафедра української літератури

СИЛАБУС

навчальної дисципліни

"Біблія і культура"

(вказати назву навчальної дисципліни (іноземною, якщо дисципліна викладається іноземною мовою))

вибіркова

Освітньо-професійна програма Українська мова та література

(назва програми)

Спеціальність 035 Філологія

(вказати: код, назва)

Галузь знань 03 Гуманітарні науки

(вказати: шифр, назва)

Рівень вищої освіти другий (магістерський)

(вказати: перший (бакалаврський)/другий (магістерський)/третій (освітньо-науковий))

Філологічний факультет

(назва факультету/інституту, на якому здійснюється підготовка фахівців за вказаною освітньо-професійною програмою)

Мова навчання українська

(вказати: на яких мовах читається дисципліна)

Розробники: Антофійчук Володимир Іванович, професор, доктор філологічних наук

(вказати авторів (викладач (ів)), їхні посади, наукові ступені, вчені звання)

Профайл викладача (-ів) <https://scholar.google.com.ua/citations?user=dIkIJ18AAAAJ&hl=uk>

E-mail: antofiychuk@ukr.net

Сторінка курсу в Moodle

Консультації

Очні консультації: понеділок – 13.00 – 15.00

Онлайн-консультації: вівторок – 13.00 – 15.00

1. Анотація дисципліни (призначення навчальної дисципліни).

Курс "Біблія і культура" дасть можливість студентам глибше познайомитися із змістом геніальної пам'ятки, а головне – розкриє особливості осмислення представниками різних видів мистецтва процесу трансформації біблійних сюжетів, образів, ідей і жанрів за понад двотисячолітній період, певною мірою відкриє роль і значення християнства в історії світової культури.

Крім того, вивчення дисципліни сприятиме вдосконаленню умінь і навиків студентів щодо організації і провадження науково-дослідної роботи, підвищення її якості й ефективності. Курс поглиблює обізнаність студентів із сучасною методологією літературознавчих досліджень, зокрема в її компаративістичному аспекті, що дасть змогу краще пізнати історію національної літератури в широкому світовому контексті, осмислити окремі літературні явища різних культурно-історичних періодів, по-новому прочитати творчість того чи того письменника.

2. Мета навчальної дисципліни полягає у розгляді закономірностей і своєрідності рецепції біблійних ідей і образів українською та світовою культурою. Курс покликаний навчити студентів:

- розуміти специфіку Біблії як геніальної пам'ятки світової культури;
- сприймати пізнавальну й естетичну природу Біблії як літературно-мистецьке явище;
- визначати особливості взаємодії Біблії і літературно-мистецького твору;
- встановлювати історико-культурну й мистецьку цінність пам'яток, створених на біблійній основі;
- характеризувати вплив християнства на розвиток українського художнього слова;
- встановлювати зв'язок Біблії з розвитком українського і світового письменства;
- розкривати місце і роль Біблії у розвитку сучасної земної цивілізації.

3. Пререквізити. "Історія української літератури", "Історія зарубіжної літератури", "Теорія літератури", "Методологія та організація наукових (літературознавчих) досліджень".

4. Результати навчання.

Внаслідок вивчення курсу "Біблія і культура" студенти пізнають кращі світові зразки в обробці традиційних структур і водночас збагнуть своєрідність національних здобутків в осягненні біблійного сюжетно-образного матеріалу.

Вивчення курсу дає можливість студентам прилучитися до самостійного аналізу текстів різних культурно-історичних періодів, написаних на основі біблійного сюжетно-образного матеріалу, простежити той чи той художній твір у його синхронії та діахронії із національною і світовою літературою. При цьому студенти поглиблюють свої знання і навички в застосуванні різних методів і методик літературознавчого аналізу.

У результаті вивчення курсу студент повинен оволодіти такими **компетентностями**:

Інтегральна:

Здатність розв'язувати складні задачі і проблеми в галузі лінгвістики, літературознавства, фольклористики, перекладу в процесі професійної діяльності або навчання, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог.

Загальні:

ЗК-5 Здатність працювати в команді та автономно.

ЗК-7 Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК-8 Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.

ЗК-12 Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

Фахові:

ФК-2 Здатність осмислювати літературу як полісистему, розуміти еволюційний шлях розвитку вітчизняного і світового літературознавства.

ФК-7 Здатність вільно користуватися спеціальною термінологією в обраній галузі філологічних досліджень.

ФК-9 Здатність обґрунтовувати результати магістерського дослідження в різних формах наукової комунікації (на засіданнях наукового гуртка, під час наукових або науково-практичних конференцій, у публікаціях філологічного спрямування).

ФК-11 Здатність оцінювати творчість окремого автора та визначати роль і вплив на його творчість культурного середовища та суспільних процесів.

Програмними результатами навчання є:

ПР-2 Упевнено володіти державною та іноземною мовами для реалізації письмової та усної комунікації, зокрема в ситуаціях професійного й наукового спілкування; презентувати результати досліджень державною та іноземною мовами.

ПР-5 Знаходити оптимальні шляхи ефективної взаємодії у професійному колективі та з представниками інших професійних груп різного рівня.

ПР-8 Оцінювати історичні надбання та новітні досягнення літературознавства.

ПР-9 Характеризувати теоретичні засади (концепції, категорії, принципи, основні поняття тощо) та прикладні аспекти обраної філологічної спеціалізації.

ПР-12 Дотримуватися правил академічної доброчесності.

ПР-17 Планувати, організовувати, здійснювати і презентувати дослідження та/або інноваційні розробки в конкретній філологічній галузі.

ПР-20 Оцінювати історію літературного життя на Буковині у зв'язках з народною творчістю, культурою українців та інших етносів, книговидавничою і журналістською справою; розуміти міжмистецьку взаємодію Біблії і культури, письменства і кіно, аналізувати взаємозв'язки явищ і фактів української літератури з відповідними явищами і фактами літератури національних меншин України.

Студент повинен знати:

- історію постання біблійного канону та його роль у культурі земної цивілізації;
- основний зміст біблійних книг Старого та Нового завітів, їх зв'язок із літературою та мистецтвом;
- історію перекладів Біблії;
- переклади Біблії українською мовою;
- основні старозаповітні образи та своєрідність їх трансформації в літературі й мистецтві;
- основні новозаповітні образи та своєрідність їх трансформації в літературі й мистецтві;
- жанрову специфіку біблійного тексту та її вплив на літературу й мистецтво;
- зміст основних творів української та світової літератури, написаних на основі біблійного тексту;
- основні живописні, скульптурні, музичні та інші твори, що постали на ґрунті біблійних оповідей;
- основні крилаті вислови біблійного походження.

Студент повинен уміти:

- сприймати Біблію як геніальну пам'ятку світової культури;
- правильно інтерпретувати основні біблійні оповіді;
- аналізувати літературні твори, написані на основі біблійного сюжетно-образного матеріалу;
- характеризувати основні біблійні жанри;
- аналізувати мистецькі твори на біблійні сюжети;
- аргументувати теоретичні міркування переконливими прикладами;
- аналізувати художні особливості окремого твору на біблійну тему;
- виконувати творчі завдання, пов'язані з дописуванням і продовженням біблійних колізій;

- самостійно готуватися до практичних занять.

5. Опис навчальної дисципліни

5.1. Загальна інформація

Біблія і культура													
Форма навчання	Рік підготовки	Семестр	Кількість			Кількість годин						Вид підсумкового контролю	
			кредитів	годин	змістових модулів	лекції	практичні	семінарські	лабораторні	самостійна робота	індивідуальні завдання		
Денна	1	2	4	120	3	16	14				86	4	іспит
Заочна	1	2	4	120	3	4	4				108	4	іспит

5.2. Дидактична карта навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин												
	денна форма							заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі					
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	
Теми лекційних занять	Змістовий модуль 1. СТАРОЗАПОВІТНИЙ СЮЖЕТНО-ОБРАЗНИЙ МАТЕРІАЛ У СВІТОВІЙ КУЛЬТУРІ (1)												
Тема 1. Вступ. Мета і завдання курсу. Біблія як пам'ятка світової культури. Біблія та українське письменство: літературознавчий дискурс.	8	2				6	10	1					9
Тема 2. Особливості християнського мистецтва та його вплив на світову культуру.	10	2				8	11	1					10
Тема 3. Образи П'ятикнижжя Мойсеевого та ідеї книг пророків в українській і світовій культурі. Мотив Каїна.	12	2	2			8	11		1				10
Тема 4. Образ Мойсея в українській літературі.	12		2			2	8	11				1	10
Разом за ЗМ 1	42	6	4			2	30	43	2	1		1	39
Теми лекційних занять	Змістовий модуль 2. СТАРОЗАПОВІТНИЙ СЮЖЕТНО-ОБРАЗНИЙ МАТЕРІАЛ У												

СВІТОВІЙ КУЛЬТУРИ (2)											
Тема 1. Повчально-поетичні книги та їх відгомін в українській і світовій культурі.	12	4				8	11		1		10
Тема 2. Псалом в українській літературі.	12		4			8	11	1		1	9
Тема 3. Мотиви Пісні пісень в українській літературі.	10		2			8	11		1		10
Разом за ЗМ 2	34	4	6			24	33	1	2	1	29
Теми лекційних занять	Змістовий модуль 3. ІДЕЇ ТА ОБРАЗИ НОВОГО ЗАПОВІТУ У СВІТОВІЙ КУЛЬТУРИ.										
Тема 1. Сюжети і образи Нового Заповіту та їх трансформація у світовій культурі.	12	4				8	11	1			10
Тема 2. "Комплекс Юди Іскаріота".	12		2	2		8	11			1	10
Тема 3. "Комплекс Понтія Пілата".	10		2			8	11			1	10
Тема 4. Підсумки курсу.	10	2				8	11		1		10
Разом за ЗМ 3	44	6	4	2		32	44	1	1	2	40
Усього годин	120	16	14	4		86	120	4	4	4	108

5.3. Зміст завдань для самостійної роботи

№	Назва теми
1.	Псалом у "Повісті временних літ".
2.	Образ Божої Матері в давній українській літературі.
3.	Біблійна основа художньої творчості Григорія Сковороди.
4.	Молитовні інтонації у творчості Тараса Шевченка.
5.	Роль біблійних епіграфів у поезії Тараса Шевченка.
6.	Своєрідність трансформації біблійного матеріалу в циклі Тараса Шевченка "Давидові псалми".
7.	Трансформація книг пророків у творчості Тараса Шевченка.
8.	Образ Божої Матері у творчості Тараса Шевченка.
9.	Своєрідність трансформації образу Мойсея у творчості Івана Франка.
10.	Поема Івана Франка "Смерть Каїна" в контексті української літератури кінця XIX – початку XX ст.
11.	Біблійні мотиви в поезії Лесі Українки.
12.	Біблійно-християнський контекст драматичної поеми Лесі Українки "Одержима".
13.	Євангельська основа драматичної поеми Лесі Українки "Руфін і Присцилла".
14.	Драматична поема Лесі Українки "На полі крові" і проблема зради в українській

	літературі кінця XIX – початку XX ст.
15.	Старозавітні мотиви в драматичних поемах Лесі Українки.
16.	Біблійні мотиви в поезії Павла Тичини.
17.	Біблійні поеми Володимира Сосюри.
18.	"Останній пророк" Леоніда Мосендза як біблійний роман.
19.	Образ євангельського зрадника у творчості Романа Іваничука.
20.	Євангельська основа роману Романа Іваничука "Євангеліє від Томи".
21.	Християнська традиція в оповіданнях Наталени Королевої.
22.	Біблійні мотиви в романі Івана Багряного "Сад Гетсиманський".
23.	Жанр псалма в поезії Дмитра Павличка.
24.	Біблійні мотиви в сучасній українській літературі.
25.	Біблійно-християнський контекст прози Марії Матіос.
26.	Образ Ісуса Христа в українській літературі XX ст.
27.	Образ Божої Матері українській літературі XX ст.
28.	Образ Іоана Хрестителя українській літературі XX ст.

6. Система контролю та оцінювання

Види та форми контролю

Формами поточного контролю є письмова (есе, реферат, творча робота) відповідь студента.

Формами підсумкового контролю є іспит.

Критерії оцінювання результатів навчання з навчальної дисципліни

Оцінка А (90 – 100 балів) або "зараховано" виставляється за відповідь, яка містить вичерпне за сумою поданих знань розкриття усіх запитань, розгорнуту аргументацію кожного з положень, побудована логічно й послідовно, розкриває питання від його нижчих до вищих рівнів, а також містить приклади, які дозволяють судити про повно ту уявленість студента з поставленого питання. Відповідь повинна бути викладена гарною, багатою мовою, відзначатися точним вживанням термінів, містити посилання на засвоєну навчальну літературу.

Оцінка В (80 – 89 балів) або "зараховано" виставляється за відповідь, яка містить повне, але не вичерпне за сумою виявлених знань висвітлення усіх запитань, що містяться в білеті, скорочену аргументацію головних положень, допущено порушення логіки й послідовності викладу матеріалу, а розуміння теоретичних питань не підкріплено ілюстраціями. У відповіді допускаються стилістичні помилки, неточне вживання термінів, довільне витлумачення фактів.

Оцінка С (70 – 79 балів) або "зараховано" виставляється за відповідь, яка містить недостатньо вичерпне за сумою виявлених знань висвітлення питань, що містяться в білеті, відсутня аргументація головних положень, допущено порушення логіки й послідовності викладу матеріалу, а наведені приклади з практики не відповідають теоретичним моментам даного курсу. У відповіді допускаються стилістичні помилки, неточне вживання термінів, довільне витлумачення фактів. Крім того, таким балом може бути оцінений студент, який протягом семестру не виявляв відповідних знань з даного курсу, але на іспиті успішно відповів на поставлені теоретичні та практичні завдання.

Оцінка D (60 – 69 балів) або "зараховано" виставляється за відповідь, яка містить неповне за сумою виявлених знань висвітлення усіх питань, поверхово аргументує положення, у викладі допускає композиційні диспропорції, порушення логіки й послідовності викладу матеріалу, не ілюструє теоретичні положення прикладами. Мова відповіді рясніє помилками, наявне неправильне слово- й терміновживання.

Оцінка E (50 – 59 балів) або "зараховано" виставляється за відповідь, яка містить неповне за сумою виявлених знань висвітлення усіх питань або за незнання окремого питання із загальної кількості поставлених. У викладі студента допущені композиційні диспропорції, порушення логіки й послідовності викладу матеріалу. Студент не може

відтворити основні теоретичні положення, але наводить окремі приклади з історико-літературного матеріалу. Мова відповіді рясніє помилками, наявне неправильне слово- й терміновживання, немає розуміння окремих літературознавчих термінів.

Оцінка FX (35 – 49 балів) або "незараховано" виставляється у разі, коли студентом протягом навчального семестру набрано недостатню кількість балів за змістові модулі, він не може бути допущеним до складання іспиту. У випадку, якщо студент допущений, але його відповідь на іспиті містить неправильне висвітлення питань, помилкову аргументацію, допускаються помилкові умовиводи, неправильне посилання на факти та їхнє витлумачення, мова близька до суржику, він також може бути оцінений незадовільно.

Оцінка F (1 – 34 балів) або "незараховано" виставляється у разі, коли студентом протягом навчального семестру набрано недостатню кількість балів за змістові модулі, він не може бути допущеним до складання іспиту. У випадку, якщо студент допущений, але відповіді на поставлені запитання на іспиті він не може або відповідає неправильно, а також не може дати відповідь на жодне із поставлених додаткових запитань, така відповідь оцінюється незадовільно.

Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне оцінювання (<i>аудиторна та самостійна робота</i>)										Кількість балів (залік)	Сумарна к-ть балів	
Змістовий модуль №1				Змістовий модуль № 2			Змістовий модуль 3					
T1	T2	T3	T4	T1	T2	T3	T1	T2	T3	T4	40	100
5	5	5	5	6	6	6	6	5	6	5		

7. Рекомендована література (основна)

1. Антофійчук В. Євангельські образи в українській літературі ХХ століття : монографія. Чернівці: Рута, 2001. 335 с.
2. Антофійчук В., Гавріл А. Давня українська література і Біблія : жанри, образи, ідеї : монографія. Чернівці : Родовід, 2017. 248 с.
3. Антофійчук В. "На арфі Господній..." : Біблійний інтертекст у поезії Дмитра Загула. Чернівці : Букрек, 2020. 64 с.
4. Антофійчук В. Біблійні контексти української прози (Від Середньовіччя до сьогодення) : монографія. Чернівці : Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, 2021. 316 с.
5. Бовсунівська Т. Традиція "переложень" псалмів Давидових в українській літературі ХІХ ст. *Біблія і культура* / ред. А. Нямцу. Вип. 3. Чернівці : Рута 2001. С. 117 – 120.
6. Випасняк Г. Агіографічні мотиви в сучасній українській прозі : монографія. Івано-Франківськ : Видавець Кушнір Г. М., 2012. 252 с.
7. Даниленко І. Молитва як літературний жанр : генеза та еволюція : монографія. Миколаїв : Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2008. 304 с.
8. Жулинський М. Християнство і національна культура. *Біблія і культура* / ред. А. Нямцу. Вип. 1. Чернівці : Рута, 2000. С. 6 – 8.
9. Колодний А. Християнські засади національної культури. *Історія української культури* : У 5 т. К.: Наук. думка, 2003. Т. 3. С. 43 – 67.
10. Лановик З. *Hermeneutica Sacra* : монографія. Тернопіль : Редакційно-видавничий відділ ТНПУ, 2006. 587 с.
11. Левченко Н. Біблійна герменевтика в давній українській літературі : монографія. Харків : Майдан, 2018. 392.
12. Ліствиця Якова : збірник статей на пошану професора Леоніда Ушкалова з нагоди його шістдесятиліття / упоряд. Н. Левченко; наук. ред. Р. Мельників. Харків : Майдан, 2016. 490 с.
13. Матушек О. Проповіді Лазаря Барановича в дискурсі українського Бароко : монографія. Харків : Майдан, 2013. 360 с.
14. Мельник Я. Іван Франко й *Biblia arosyryha*. Львів : Вид-во Українського Католицького Університету, 2006. 512 с.
15. Мишанич О. Біблія і давня українська література. *Біблія і культура* / ред. А. Нямцу. Вип. 1. Чернівці : Рута, 2000. 9 – 13.
16. Мороз Л. Погляд на історію української літератури в аспекті християнської духовності (філософсько-теологічному). *Біблія і культура* / ред. А. Нямцу. Вип. 1. Чернівці : Рута, 2000. С. 6 – 8.
17. Набитович І. Універсум *sacrum*'у у художній прозі (від Модернізму до Постмодернізму) : монографія. Дрогобич-Люблін : Посвіт, 2008. 600 с.
18. Нямцу А. Миф. Легенда. Литература (Теоретические аспекты функционирования) : монографія. Чернівці : Рута, 2007. 520 с.
19. Образ Христа в українській культурі : збірник наук. праць. Вид. 2-ге / В. Горський, Ю. Сватко, О. Киричок та ін. Київ : ВД "КМ Академія", 2003. 200 с.
20. Пелешенко Ю. Українська література пізнього Середньовіччя (друга половина ХІІІ – ХV ст.) : Джерела. Система жанрів. Духовна інтенція. Постаті : монографія. Київ : Стило, 2012. 480 с.
21. Савенко О., Білоус П. Християнська символіка в українській середньовічній літературі : монографія. Житомир : Вид. О. О. Євенок, 2018. 220 с.
22. *Sacrum і Біблія в українській літературі* / за ред. І. Набитовича. Lublin : Wydawnictwo Ingvart, 2008. 812 с.
23. Сулима М. Українська драматургія ХVІІ – ХVІІІ ст. Київ : ПЦ "Фоліант"; ВД "Стило", 2005. 368 с.
24. Сулима В. Біблія і українська література : навч. посібник. Київ : Освіта, 1998. 400 с.
25. Сидоренко Т. Іменем Марії : Образ Богородиці в християнській ліриці Івана Величковського. *Дивослово*. 2003. № 7. С. 13 – 15.

26. Яковина О. Метафізика в поезії : Україна XVII століття : монографія. Львів : Науково-видавничий центр "Опілля-Л", 2010. 216 с.

Рекомендована література (додаткова)

1. Абрамович С. Аксиологія Біблії : нариси. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2018. 121 с.
2. Антофійчук В. Біблія і українська література XX століття : історико-літературні аспекти. *Матеріали V конгресу Міжнародної асоціації українців : Літературознавство*. Чернівці : Рута, 2003. Кн. 2. С. 191 – 195.
3. Антофійчук В. І. "Біблія і культура" : здобутки й перспективи дослідження. *Біблія і культура* : Вип. 7 / ред. А. Нямцу. Чернівці : Рута, 2005. С. 121 – 125.
4. Антофійчук В. І. Українська євангельська проза XX століття : деякі питання поетики. *Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства*. Вип. 11. Ужгород : Вид-во УжНУ "Говерла". С. 20 – 25.
5. Антофійчук В. Євангельська проза Наталени Королевої. *Ukraina : teksty i konteksty. Księga Jubileuszowa Profesorowi Stefanowi Kozakowi w siedemdziesiąta rocznice urodzin*. Warszawa, 2007. С. 439 – 449.
6. Антофійчук В. І. Новий Завіт і українська література: теоретичні аспекти. *Romanoslavica. Vol. XLIV. București : Editura universității din București, 2009. P. 45 – 54.*
7. Антофійчук В. І. Новий Завіт і українська література : теоретичні аспекти. *Romanoslavica. Vol. XLIV. București: Editura universității din București, 2009. P. 45 – 54.*
8. Антофійчук В. Концепт традиції і його ідеологічна та ідейно-естетична парадигма в романі Леоніда Мосендза "Останній пророк". *Слово і Час*. 2015. № 12. С. 52 – 63.
9. Антофійчук В. Сакральна парадигма ранньої поезії Дмитра Загула. *Слово і Час*. 2017. № 2. С. 44 – 53.
10. Антофійчук В. Параболічна структура нарису/новели-притчі Ольги Кобилянської "За готар". *Слово і час*. 2019. № 3. С. 65 – 69.
11. Бетко І. Святе Письмо в українській поезії: актуальні проблеми дослідження. *Nowy Testament w dziejach i kulturze Europy / red. T. Jaworski, W. Ryżewicz. Zielona Góra : Wydawnictwo Uniwersytetu Zielono-Górskiego, 2001. S. 295 – 304.*
12. Бетко І. Українська релігійно-філософська поезія. Етапи розвитку. Katowice : Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2003. 240 с.
13. Рязанцева Т. Стихія в системі. Європейська метафізична поезія XVII – першої половини XX ст. : мотиво-тематичний комплекс, поетика, стилістика. Київ : Ніка-Центр, 2014. 228 с.
14. Сухарева С. Біблійний вимір української польськомовної прози поберестейської доби : монографія. Луцьк : РВВ "Вежа" Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2008. 209 с.
15. Чотарі В. Еволюція жанру псалма в українській літературі. Європейський контекст. *Волинь філологічна : текст і контекст. Польська, українська, білоруська та російська літератури в європейському контексті*. Вип. 6 : У 2 ч. Ч. 1. Луцьк : Вежа 2008. С. 294 – 304.
16. Чотарі В. Принципи класифікації біблійних псалмів. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету*. Серія : Літературознавство. 2008. № 2 (24). С. 366 – 376.
17. Andriescu Al. Psalmii în literatura română. Iași : Editura Universității "Alexandru Ioan Cuza", 2004. 353 p.
18. Widengren Geo. Fenomenologia religii. Warszawa: Nomos, 2008. 320 s.

8. Інформаційні ресурси

[http://www.sociology.chnu.edu.ua/res/sociology/Chasopys/Vup1\(9\)/22.pdf](http://www.sociology.chnu.edu.ua/res/sociology/Chasopys/Vup1(9)/22.pdf)

<https://library.ndu.edu.ua/images/2020/13072020.pdf>

<http://zw.ciit.zp.ua/index.php>

[Users/123/Downloads/Npchdufl_2012_192_180_7%20\(4\).pdf](Users/123/Downloads/Npchdufl_2012_192_180_7%20(4).pdf)

http://www.logos-kiev.org/publ/biblijni_motivi_u_svitovomu_zhivopisi/1-1-0-39